

*Дмитрук Анастасія Миколаївна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Протягом багатьох років система освіти відокремлювала дітей із типовим розвитком від тих, котрі потребували додаткової освітньої підтримки, обмежуючи їхнє право на реалізацію освітніх можливостей. Право дітей з порушеннями в розвитку на однакові зі здоровими однолітками можливості, закріплено в багатьох міжнародних документах: Загальній декларації прав людини, Конвенції про боротьбу з дискримінацією в освіті, Конвенції про права дитини та Загальній декларації про освіту для всіх, Саламанській декларації, Дакарській програмі дій, Конвенції ООН про права людей з інвалідністю тощо.

Після ратифікації міжнародних документів Україна досягла значних успіхів у впровадженні інклюзивної освіти, про що свідчать національні нормативні документи: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про охорону дитинства», Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні, різні постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України та ін. Відтак, актуалізується необхідність впровадження інклюзивного навчання, яке зможе забезпечити найкращі умови для учнів з особливими освітніми потребами (ООП).

Українські науковці О. Будник, А. Колупаєва, Л. Миськів, К. Островська, М. Порошекно, З. Шевців та інші провели широкі дослідження розвитку та впровадження інклюзивної освіти, окресливши модальності її реалізації. У своїй роботі ми також звертаємося до наукових праць Ю. Найди та О. Таранченко, Ю. Почкун, О. Поясик, Л. Савчук, Т. Сак, Т. Скрипник та ін. Науковці втілюють у своїх працях різні аспекти проблеми інклюзивної освіти, ґрунтовно аналізуючи стан впровадження інклюзивної освіти в Україні та за її межами.

Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти передбачає створення умов для включення учнів молодшого шкільного віку з ООП в освітнє середовище зі здоровими однолітками, залучення громадськості та усунення дискримінації в освіті. У процесі спільного навчання діти з особливими освітніми потребами беруть активну участь у суспільному житті.

Зміни в соціальній свідомості та освіті заохочують розуміння та прийняття особистості та особливих потреб.

Успішна реалізація моделі інклюзивної освіти має відповідати принципам інклюзивної освіти:

1. Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень;
2. Кожен має здатність відчувати і мислити;
3. Кожен має право спілкуватися і висловлювати свою думку;
4. Усі люди потрібні один одному;
5. Справжньої освіти можна досягти лише в реальних стосунках;
6. Всі люди потребують підтримки та дружби з однолітками;
7. Будь-яка дитина швидше прогресує в тому, що вона вміє, ніж у тому, чого не вміє;
8. Різноманітність покращує всі аспекти людського життя [4].

Інклюзивні заклади визнають вихованців насамперед як особистостей з різними навчальними потребами і прагнуть будувати свою роботу з використанням гнучких методів викладання, котрі можуть ефективно забезпечити навчання молодших школярів з ООП.

В концепції «Нова українська школа» наголошується на презумпції талановитості кожної дитини [1], це означає, що молодших школярів з ООП також. Розвиток дитячої творчості є важливим для дітей молодшого шкільного віку з ООП, для опанування ними нових знань та видів діяльності в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО). Дитяча творчість ґрунтується на наслідуванні і є важливою складовою розвитку дитини. Завдання педагога – використати здатність дитини до наслідування, щоб прищепити їй навички та вміння, без яких неможлива творча діяльність, а також сформувати у школяра самостійність, активність у застосуванні цих знань і вмінь, критичне мислення та навички прийняття рішень.

Відомо, що дитяча творчість є унікальним явищем. Багато педагогів і психологів (Н. Ільїна, Г. Костюк, В. Моляко, Р. Павелків, В. Роменець, В. Рибалка, С. Сисоєва та ін.) підкреслюють важливість художньої творчості для загального і, особливо, естетичного розвитку особистості дитини.

Г. Костюк, досліджуючи питання дитячої творчості, зазначав, що в молодшому шкільному віці розвивається здатність переходити від думки до дії, що уможливорює творчу діяльність. Науковець зазначав, що одним з найважливіших питань дитячої психології і педагогіки є розвиток творчості і значення творчої праці для загального розвитку і зрілості дитини. Це означає, що здатність створювати ціле з елементів, робити нові комбінації зі старих речей, є основою творчості [2].

В нашому дослідженні розглядаємо творчість, як діяльність, результатом якої є якісно нові матеріальні та духовні цінності. Основним критерієм, який відрізняє творчість від виробництва, є унікальність (нестандартність) результату. Тому творчість можна розглядати як діяльність, в результаті якої створюється щось якісно нове, чого не існувало раніше; створення нових речей, які мають цінність для автора та процес створення цінностей, які є важливими для певного об'єкта.

Теоретичні аспекти розвитку творчих здібностей у молодших школярів визначаються низкою факторів та умов. До чинників, що сприяють розвитку творчих здібностей, належать: потреба в нових враженнях; потреба в спілкуванні та самоідентифікації; активність дитини, прагнення до дії та рольового перевтілення (що дає змогу дитині діяти як дорослий); рівень психічного розвитку, особливо уяви; особливості емоційної сфери; особливості оцінювання дитиною; особливості оцінювання дитини оточуючими та самооцінки, рівень асертивності, особливості спілкування дитини з дорослими та однолітками, рівень обізнаності дитини (оволодіння різними видами дитячої діяльності та її змістом), рівень якості сприймання та образності пам'яті.

Структура творчої активності молодших школярів в різних видах діяльності розглядається як сукупність її компонентів – мотиваційного, емоційно-вольового, змістового та операційного. А саме: розуміння важливості підготовки до творчої діяльності; готовність активно включатися у творчий процес; оволодіння способами виконання творчих завдань у спеціальних дитячих видах діяльності; здатність фантазувати та уявляти; вміння долати конкретні труднощі; вміння доводити розпочату справу до кінця; прояв старанності, терпіння та сумлінності; нові способи, прийоми та дії і вираження радості відкриття.

Розглянувши зміст і значення творчості, можемо зробити висновок, що творчий процес проявляється вже в ранньому дитинстві. Проблемні ситуації, які неможливо вирішити звичайними методами, можуть мотивувати до творчої діяльності. Передумовами творчої діяльності є гнучкість мислення, критичність, здатність до інтеграції понять і цілісність сприйняття. У процесі традиційного навчання діти отримують конкретну інформацію та вміння відтворювати продемонстровані способи діяльності. Однак, це зовсім не означає, що вони займаються творчим пошуком, щоб вирішити поставлену проблему, а отже, не отримують досвіду такого пошуку.

Для розвитку творчого досвіду дітей важливо моделювати спеціальні навчальні ситуації, які створюють умови для пошуку творчих рішень. Необхідність щоразу створювати нову проблемну ситуацію пов'язана з тим, що навчання креативності здебільшого ґрунтується на проблемах з готовими рішеннями. Створювати нові цінності діти можуть лише в окремих випадках, на певному рівні розвитку, через діяльність, організовану педагогом.

Цінною є думка В. Моляко про те, що діяльність, яка виникає на основі творчої уяви, є дуже складною, оскільки залежить від багатьох різних факторів. Дослідник переконаний, що діяльність не може бути однаковою у дітей і дорослих, оскільки ці фактори виглядають по-різному на різних етапах дитинства [5].

Загальновідомо, що уява залежить від життєвого досвіду дитини, який розвивається поступово і значно відрізняється від досвіду дорослих своєю оригінальністю. Уява дітей молодшого шкільного віку багатша, ніж у дорослих, адже раннє дитинство – час відкриттів. Через брак досвіду діти схильні до викривлення та перебільшення реальності, що веде їх від реального

світу до більш фантастичних світів. Тому вміння фантазувати та уявляти є важливим для розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку.

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів з ООП в інклюзивному середовищі ЗЗСО необхідно використовувати прийоми індивідуалізації освітнього процесу. Зрозуміло, що в одному класі початкової школи можуть одночасно здобувати освіту діти з різними медичними показаннями. При організації повноцінного освітнього процесу для учнів молодшого шкільного віку, котрі потребують додаткової освітньої підтримки, важливо враховувати їхні індивідуальні особливості, рівень сформованості наявних компетенцій, цілі та інтереси з метою добору освітніх засобів і темпу навчання. Зміст діяльності вчителів, асистентів вчителів та всіх інших членів команди психолого-педагогічного супроводу має враховувати психологічні особливості та особливі освітні потреби кожної дитини, щоб ефективно впливати на розвиток творчих здібностей та становлення особистості, сприяти розкриттю потенціалу та особистісному зростанню всіх дітей. З цією метою слід обрати відповідні освітні методи та форми роботи.

Особистісно-орієнтований підхід до освітнього процесу є ефективним, коли педагоги бачать у кожній дитині індивідуальність, несхожу на інших, враховують особливості емоційної сфери вихованця, розвивають у молодших школярів гуманістичні почуття, моделюють різноманітні навчальні ситуації, в яких діти мають робити власний вибір, отримують непідробне задоволення від успіхів однолітків, співпереживають, довіряють і навчають, розвивають прагнення до творчості, надання дітям права обирати ті види діяльності, в яких вони відчують себе комфортно [3].

Ми вважаємо, що впровадження прийомів індивідуалізації освітнього процесу в інклюзивному середовищі ЗЗСО сприяє розвитку творчих здібностей та саморозвитку учнів початкових класів з ООП. Вони мають великий потенціал для реалізації в Новій українській школі завдяки впровадженню методики Марії Монтесорі, вальдорфської педагогіки, рівневої диференціації, ігрової інтерактивної технології, модульно-розвивальної технології та проблемного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. С. 307–373.
3. Освіта аутистів : від міфу до реальності : навчально-наочний посіб. / Укладач: Тетяна Скрипник. Київ : «Гнозіс», 2014. 24с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
5. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / за заг. ред. В. О. Моляко. Київ: «Освіта України», 2008. 702 с.